

dpb DIVADLO
PETRA
BEZRŮČE

DON JUAN V SOHO

DJ, ZÁMOŽNÝ CYNIK A SVŮDCE
LUKÁŠ MELNÍK

STAN, JEHO KUMPÁN A SLUHA
JAN VLAS

LOUIS, JEHO OTEC, BOHATÝ HRABĚ
NORBERT LICHÝ

ELVIRA, UŠLECHTILÁ HUMANITÁRNÍ PRACOVNICE OSN
MARKÉTA HAROKOVÁ

COLM, VÁŽNÝ IR, JEJÍ BRATR
PŘEMYSL BUREŠ

ALOYSIUS, CHOLERICKÝ IR, JEJÍ NEVLASTNÍ BRATR
TOMÁŠ DASTLÍK

PETE, VELMI MLADÝ
TOMÁŠ KREJČÍ

LOTTIE, JEHO DÍVKA
TEREZA VILIŠOVÁ

MATTIE, POSTARŠÍ NEVĚSTA
MARCELA ČAPKOVÁ

ČESKÁ PREMIÉRA 23. KVĚTNA 2008 V DRB

BEZDOMOVEC, MUSLIM
TOMÁŠ DASTLÍK

DALIA A RUBY, UKRAJINSKÉ PROSTITUTKY
MARCELA ČAPKOVÁ A TEREZA VILIŠOVÁ

SOCHA, PŘEDSTAVUJÍCÍ KRÁLE KARLA II.
TOMÁŠ KREJČÍ

ASISTENTKA, ŠIKOVNÁ
VLADIMÍRA ČAPKOVÁ NEBO TÁŇA MALÍKOVÁ

TELEVIZNÍ TECHNIK, DLOUHOLETÝ
ROMAN WIDENKA

NÁHODNÝ KOMPARS, ZAPÁLENÝ
JIŘÍ ZAHUTA

AUTOR **PATRICK MARBER**
PŘEKLAD **DANA HÁBOVÁ**

REŽIE **JIŘÍ HAVELKA**

DRAMATURGIE **ILONA SMEJKALOVÁ**

VÝPRAVA **MAREK CPIN**

ZVUKOVÝ DESIGN **DOMINIK RENČ**

ROMANTICKÝ CYNIK MARBER

„Těžko se mi vysvětluje, o čem' mé hry jsou. Sám to vlastně nevím. Mně se jeví ‚rozmazané‘, a je na režisérovi a hercích, aby je zaostřili. Nezajímá mě dospět k závěrům či předložit tezi. Pro mne je hra rozhovor, který vedu sám se sebou. Při inscenování se ze hry stane rozhovor s diváky – i když hodně jednostranný.“ (P. Marber, 2001)

SLOVA JAKO ÚNIKOVÁ CESTA

Spisovatel, dramatik, scenárista, příležitostný herec a režisér Patrick Marber se narodil v Londýně 19. září 1964. Jako syn úspěšného finančního poradce vyrůstal v zámožné středostavovské židovské rodině v Richmondu. Díky tomu také získal vzdělání na nejlepších anglických vzdělávacích ústavech – prestižní chlapecké Škole svatého Pavla, elitní internátní Cranleigžské škole a Wadhamské koleji Oxfordské univerzity.

V dětství byl malý Patrick hodně zakřiknutý a slova vnímal jen jako únikovou cestu. Už coby teenager si ale vypěstoval hlubokou náklonnost k divadlu. Jeho největší pubertální touhou bylo jít sám do National Theatre, sedět ve foyer a psát si poznámky na okraj Camuse nebo Bukowského. V Oxfordu, kde posléze studoval anglickou literaturu, se svoji plachost pokusil překonat tvorbou – ovlivněn marxistickým kritikem Terryem Eagletonem se připojil k univerzitním kabaretům a začal psát drobné divadelní skeče. Sám Eagleton vzpomíná na Marbera jako na nepřiliš brilantního studenta, „ale někoho s velkým talentem představitosti, příliš skromného, než aby měl divadelní úspěch“.

„Naučil jsem se hospodařit s jazykem. Jako autor komedií musíte volit slova velmi bedlivě, musíte se dostat k pointě, jak nejrychleji to jde. Učí vás to disciplíně. Rychle poznáte, kdy je správné slovo

na správném místě, aby provokovalo odpověď ostatních postav. Jazyk musí být absolutně přesný. Jedno slovo na nesprávném místě, a vtip nefunguje.“ (P. Marber)

Z GAMBLERA BAVIČEM A Z KAMARÁDA KOKOTEM

Záhy poté, co Marber oslavil dvacáté narozeniny, se stal závislým na pokeru a hazardu. V té době prý hrál i tři či čtyři noci v týdnu, někdy dokonce dvacet čtyři hodin bez přestávky. Dnes říká, že s přehledem může z paměti vyjmenovat všechna kasina v Soho, kde „... jsem přišel o více peněz, než bych chtěl jen pomyslet.“ Dokázal prohrát během jedné noci dokonce i deset tisíc liber. Vstoupil do organizace Anonymní gambleři, ale drama jako léčivou terapii nakonec shledal efektivnějším.

Po studiu začínal nejprve jako sólový komik. Časem se ovšem prosadil také coby autor a interpret skečů v populárních rozhlasových a televizních pořadech. Byl jedním z účinkujících v rozhlasových estrádách **V té hodině** („On The Hour“ – parodický pořad britského rozhlasu, postavený na půdorysu vysílání rozhlasových zpráv, 1991–1992), **Známe se navzájem** („Knowing Me, Knowing You“ – britský šestidílný rozhlasový komediální seriál, parodující talk show a pojmenovaný podle hitu skupina ABBA, oblíbené písně hlavní postavy, 1992–1993) i v jejich následných televizních předělávkách **Dnešní den** („The Day Today“ – britský surreální televizní seriál, parodující vysílání televizních zpráv, 1994). Poté, co se několik let živil jako pódiový komik a bavič, se znovu v roce 2003 vrátil k seriálu „Známe se navzájem“, aby nahrál komentáře pro vydání pořadu na DVD.

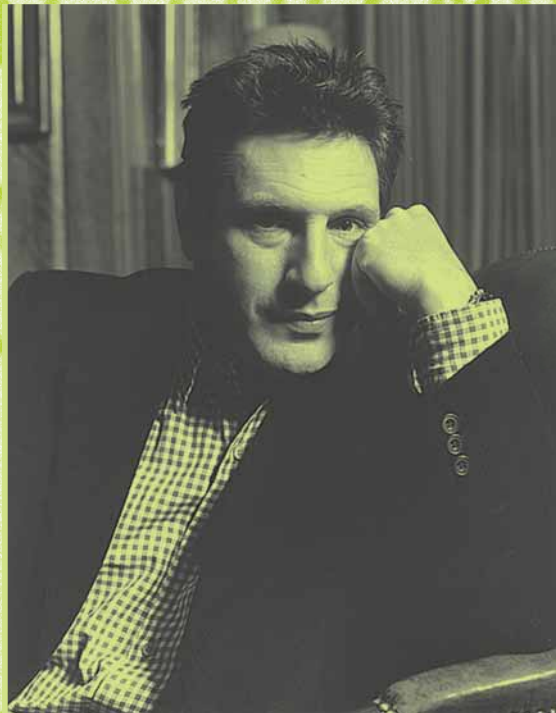
Celá televizní Marberova kariéra měla ovšem groteskní dohru. Komici Richard Herring a Stewart Lee posléze prohlásili, že je Patrick vyštípán ze scenáristického týmu pro převod rozhlasového seriálu do televizní podoby, že jim dokonce ukradl myšlenky a nápady. Vztahy celé trojice nakonec „změkly“ z nefalšované nenávisti do stavu „komediálních nepřátel“. Když je dnes Marber oběma komiky zmiňován, je

to obvykle proto, aby jej tak trochu zesměšnil. Richard Herring dokonce zašel tak daleko, že ve své knize **Mluvící kokot** přejmenoval část mužského pohlavního ústrojí na „marbera“.

„Psaní je pro mě hrozně těžká práce. Píšu pomalu, mám spoustu verzí, je to frustrující a jsem velmi rád, když hru dokončím.“
(P. Marber, 2001)

JAK JE DOBRÉ VYCHÁZET SE SVÝM ŘEDITELEM

Svoji první divadelní hru o hráčích pokeru, **Dealer's choice** („Kdo rozdává, rozhoduje“), napsal roku 1995 na objednávku dramaturgie divadla Royal National Theatre. Jako dramatikovi mu prý pomohl jeden fakt – vždycky vycházel dobře se svými řediteli. V roce 1995 mu dokonce umělecký ředitel londýnského Národního divadla, zcela mimořádně, dovolil, aby se stal prvním debutujícím dramatikem, který

zrežuruje svou vlastní hru. Ale pro ředitele Eyra to byl výhodné gesto; Mametem ovlivněný text „Dealer's Choice“ Marbera i Eyra ze dne na den proslavil.

Příběh je situován do prostředí restaurace a částečně inspirován autorovou osobní zkušeností s vlastní gamblerskou závislostí. Hra získala „Cenu novin Evening Standard“ („Evening Standard Award“) pro rok 1995 v kategorii „Nejlepší komedie“. V témže roce byla inscenace, úspěšná u publika i kritiky, převedena do West Endu a vzápětí uvedena po celém světě – v New Yorku, Los Angeles, Chicagu, Melbourne, Berlíně, Vídni a Curychu.

„Mě zajímá právě ten druh divadla a filmu, který je o skutečném životě. Myslím si, že jsem dost konvenční autor, nesnažím se šokovat, ale psát pravdivě, jak jen to jde. Takže se necítím od života nijak odtržený. Dokonce se mi zdá, že jsem jako spisovatel víc jeho součástí. Svět psaní, filmu a divadla a tak zvaný reálný svět vůbec nevidím jako dva odcizené světy.“ (P. Marber, 2001)

BLÍZKO, TĚMĚŘ NA DOTEK

Mezinárodním hitem se však stala o dva roky později jeho druhá hra **Closer** („Na dotek“). Měla premiéru v Royal National Theatre v květnu 1997, režírována opět samotným Marberem, a i tento text získal cenu „Evening Standard Award“, stejně jako „Divadelní cenu Kruhu kritiků“ („Critics' Circle Theatre Awards“) a Cenu Laurence Oliviera („Laurence Olivier Awards“) pro „Nejlepší novou hru“. V březnu 1998 byla převedena do West Endu. Do dnešní doby byla uvedena ve více než stovce měst ve více než 30 různých jazycích na celém světě. Česká premiéra byla v září 2001 v Divadle Rokoko, posléze byl tento text premiérován i v ND v Brně, ve Slezském divadle v Opavě, v ostravské Komorní scéně Aréna a v pražském Divadle Na Jezerce.

V roce 2004 hru zfilmoval režisér Mike Nichols s hvězdným obsazením – Jude Law, Clive Owen, Natalie Portman a Julia Roberts. Při psaní filmového scénáře se údajně Marber inspiroval i českou inscenací svého textu v Divadle Rokoko a jednu scénu od režiséra Zdeňka Potužila tak trochu okopíroval.

„Lidé potřebují milostné příběhy. Potřebují věrné milostné příběhy spíše než jen mejdlo a doják. To je právě ten propastný rozdíl mezi hrou Closer a hollywoodskými love stories.“ (P. Marber, 2004)

VAROVÁNÍ PŘED ZTRÁTOU DUŠE

V **Howardu Katzovi** („Howard Katz“), své následující hře, Marber prezentuje velmi odlišné téma: problémy showbyznysového agenta prožívajícího ničivou krizi středního věku, muže, který v padesáti opustí ženu a děti a vyhodí svůj život do vzduchu, aby našel svoji duši. Marber řekl, že Katze napsal proto, aby sám sebe varoval. Toto dílo bylo poprvé hráno v roce 2001, opět v Royal National Theatre (česká premiéra proběhla v listopadu 2002 v Divadle na Vinohradech, za titulní roli získal Martin Stropnický Cenu Thálie). Howard Katz byl kritiky přijat méně příznivě a měl menší komerční úspěch než předešlé tituly. Nové nastudování téže hry v „Roundabout Theatre Company“ („Divadelní společnost kruhového objezdu“ – největší nezisková divadelní společnost v New Yorku) bylo předvedeno na „Off-Broadwayi“ v březnu roku 2007, s Alfredem Molinou v titulní roli. Britskými kritiky je tato hra o „ztrátě duše“ přirovnávána k novodobému Learovi.

V roce 2004 napsal Marber krátkou hru **Muzikanti** („The Musicians“), určenou pro divadelní festival mládeže (britský orchestr klasické hudby přijede do Moskvy, seznámí se s mladým uklízečem, musí „hrát“ bez nástrojů, které muzikantům kvůli jointu ukrytému ve flétně zabavili na letišti...). Tato hra byla uvedena v rámci programu „Shell Connections“ Národního divadla v roce 2004, přičemž k prvnímu předvedení došlo v australském „Sydney Opera House“.

„No – já nikdy nevím, jak moc ze sebe herci vydávají a jak moc čerpají ze své osobní zkušenosti, a nerad bych po tom pátral.“ (P. Marber, 2008)

ADAPTACE, SCÉNÁŘE, ROLE...

Vedle vlastních látek se Marber věnuje i adaptacím klasických látek. Drama **Po slečně Julii** („After Miss Julie“), volná adaptace Strindbergovy hry „Slečna Julie“, bylo vysíláno na BBC Television jako část řady „Představení“ v listopadu 1995. V tomto díle Marber přemístil děj hry do Británie v roce 1945, do času vítězství Labouristické strany ve všeobecných parlamentních volbách, s titulní hrdinkou Julií jakožto dcerou labouristického bosse. Jevištní verze textu, režírovaná Michaelem Grandagem, byla poprvé uvedena v roce 2003 v londýnském divadle „Donmar Warehouse“.

Don Juan v Soho („Don Juan in Soho“), Marberovo moderní zpracování Moliérovky komedie „Don Juan“, měl premiéru v divadle „Donmar Warehouse“ v roce 2006, opět pod režii Michaela Grandage a s Rhysem Ifansem v hlavní roli.

Marber byl rovněž spoluautorem scénáře k filmu **Ústav** („Asylum“, 2005), režírovanému Davidem Mackenziem, a napsal scénář k filmu Zoe Hellerové **Zápisky o skandálu** („Notes on a Scandal“, 2006), což mu vyneslo nominaci na „Cenu Akademie“ („Oscar“) v kategorii „Nejlepší adaptovaný scénář“. Kromě vlastních textů režíruje i cizí hry, např. díla Davida Mameta či Harolda Pintera, v inscenaci *Speed-the-Plow* Davida Mameta, režírované Peterem Gillem v roce 2000, dokonce i hrál.

„Jsem typ, který se nenoří do třídění postav, ale který je všechny miluje – různými způsoby. Nepřemýšlím o nich v termínech dobrý nebo špatný. Přemýšlím výhradně v termínech, co by udělali, co by řekli a zdali mi to dává smysl.“ (P. Marber, 2001)

MINIATURISTA S PINGPONGOVÝM STOLEM

V současnosti žije Patrick Marber v Londýně. Za svou zdánlivou střízlivostí či suchostí prý ukrývá zranitelnost ze starých duševních a citových zranění. Někteří známi ho sice považují za příliš rezervovaného, ale blízcí přátelé hájí jeho obrovskou velkorysost. V osobním životě se mu nyní zjevně daří lépe než před lety, v dobách úzkostí, závislosti a depresí. V roce 2002 se oženil s herečkou Debrou Gillettovou, mají tři malé děti. O dva roky později byl Marber jmenován profesorem současného divadla na Oxfordské univerzitě.

Jak píše? Většinou na pingpongovém stole v pronajaté kanceláři pod jejich bytem („... je to jediný stůl dostatečně velký na to, aby se daly na něj položit všechny moje papíry“). Tvoří výhradně v noci, v jakýchsi několikahodinových záblescích, od deseti večer do tří do rána. Ve dne pak své výtvořky pouze přepisuje a koriguje.

Přiznává inspiraci Čechovem, Shakespearem, Kunderou, Nabokovem, Joycem a Beckettem. A Marber sám sebe vidí jako romantického cynika, spíše komediálního spisovatele v čechovovském smyslu než jako řemeslného dodavatele gagů. Když psal hru „Na dotek“, řekl: „Nejsem publicista ani výzkumník-analytik. Vše, co mám, jsem já sám a lidi, co znám. To je můj materiál, moje látka. Jsem autor miniatur a můj akční rádius je skutečně malý.“

Je posedlý dokonalou jazykovou stylistikou, nemilosrdně vyhazuje oblíbené řádky a povedené i vtipné pasáže kvůli celku („... když přestanou změny, nastane smrt“). Jako autor dokáže být k sobě velmi tvrdý. Oslavován Hollywoodem kvůli neobyčejnému úspěchu filmu **Na dotek**, prožil sice svůj hvězdný okamžik, ale dosud se prý nepřestal učit řemeslu. „Delete,“ říká, „je stále mé oblíbené tlačítko.“

„Ke štěstí potřebuji dobrý vztah. Rodinu. Hezký domov. Dost peněz. Umělecký úspěch je také příjemný. Dobré zdraví. Dost jídla. Velmi jednoduché věci. Nejsem jiný než ostatní.“ (P. Marber, 2001)

VÝBĚR Z OCENĚNÍ

1995 **Evening Standard Award for Best Comedy of the Year** (Dealer's Choice) / 1995 **Writers' Guild Award** (Best West End Play, Dealer's Choice) / 1997 **Critics' Circle Award for Best New Play** (Closer) / 1997 **Evening Standard Award for Best Comedy of the Year** (Closer) / 1997 **Laurence Olivier/BBC Award for Best New Play** (Closer) / 1997 **Time Out Award for Best West End Play** (Closer) / 1999 **New York Drama Critics' Circle Award for Best Foreign Play** (Closer) / 2004 **British Academy Award** (Best Adapted Screenplay, nominace, Closer) / 2005 **Golden Globe Award** (Best Screenplay, nominace, Closer) / 2006 **Laurence Olivier Award** (Best New Comedy, nominace, Don Juan in Soho)

DIVADELNÍ HRY

Kdo rozdává, rozhoduje („Dealer's Choice“, 1995) / **Po slečně Julii** („After Miss Julie“, 1995) / **Na dotek** („Closer“, 1997) / **Howard Katz** („Howard Katz“, 2001) / **Muzikanti** („The Musicians“, 2004) / **Don Juan v Soho** („Don Juan in Soho“, 2006)

FILMOVÉ SCÉNÁŘE

Stará ulice („Old Street“, 2004) / **Na dotek** („Closer“, 2004) / **Ústav** („Asylum“, 2005) / **Zápisky o skandálu** („Notes on a Scandal“, 2006) / **Turista** („The Tourist“, 2007) / **Sobota** („Saturday“, 2008) / **Pozdě jedné noci** („Late One Night“, 2008)

DJ A DALŠÍ VYPRAHLÉ POSTAVY

šokující moderní verze klasické Moliérovoy hry / zámožný cynik a svůdce DJ žije v Londýně / ve čtvrti Soho / právě po líbáčkách opustil ušlechtilou humanitární pracovníci Elviru / její zhrzení bratři mu přísahají krutou pomstu / svým chováním DJ zneklidňuje i oddaného kumpána Stana / vrcholem jeho výstřelků je oslovení sochy krále Karla II. / ta mu však překvapivě oznámí, že pro něj přijde... / hit současné londýnské divadelní scény / zhýralý Moliérův hrdina opět v akci / Juan! / jiná doba, jiné kulisy, jiné ženy / on se ale příliš nezměnil! / po čem touží? / po absolutní svobodě / co má rád? / neustálý lov / co ho baví? / sex, prostitutky a drogy / a kde nám vlastně zůstala láska?

„Když se začne mluvit o životních, morálních či etických hodnotách, jsem vždycky trochu nervózní. Anglie je země, kde lidé na veřejnosti jen zřídka mluví o morálce či etických problémech. Hovoří se daleko víc o praktických a politických otázkách. Lidé, co mluví o morálce, se většinou za čas dostanou na stránky bulvárních časopisů jako podvodníci, lháři nebo lidé usvědčení z nevěry. Angličané jsou podezřívaví ke každému, kdo se vnucuje svou morálkou a mravností.“ (P. Marber, 2001)

DRSNÁ ANATOMIE VZTAHŮ

Výborně napsané dialogy, vtipně rozehrané situace a překvapivé pointy, které do sebe skvěle zapadají. Tak by mohl znít krátký, výstižný slogan k nejnovější hře Patricka Marbera **Don Juan v Soho**. Příběh, formálně i tematicky inspirovaný klasickým Moliérovým dramatem, ovšem archtypálního Juana přivádí do moderních kulis současného Londýna. Don Juan, alias DJ, už není tím démonickým hrdinou, ale temným mužem, jemuž víc než o svádění žen jde o ukojení primárních fyzických potřeb. Sex u něj totiž funguje

jako jediná reálná jistota, jako jediná hmatatelná věc, které se ještě DJ může chytit, jako jediné pouto se skutečným světem...

„Don Juan v Soho“ a ostatní Marberovy texty ovšem nejsou jen popisem erotických hrátek, slovních obscénností i podob sexů, chtíč v nich může být docela dobře i prostředkem chladnokrevné manipulace, manipulace, která aktérům přináší místo vášně jen nepřekonatelné odcizení. Drsná anatomie vztahů, surový i syrový svět milostných propletenců, dramata o tom, jak ničivá a zhoubná může být nekonečná prázdnota duše, to vše Marber zpracovává v Juanovi (a nejen v něm) neuvěřitelně brilantně.

ÚSPORNĚ PŘESNÉ DIALOGY

Anglická publicistka Victoria Corenová vzpomíná, že na ni Marber vždy působil jako uzavřený muž. Vše v něm prý bylo tak uzamčené a tiché, jeho gesta byla krátká a jasná bez jakýchkoliv zbytečných pohybů. Novinář Anthony Holden popisuje Marberovu tvář jako „pokerový obličej, často schovaný za oblak cigaretového kouře“. Stejně tak úsporné, pokerově přesné a zbytečností zbavené jsou dialogy Marberových her.

„Přitahovala mě osamělost,“ řekl kdysi Patrick Marber o své rané kariéře sólového komika. Jeho opravdová kariéra začala sice v týmu, psaním pro rádio a televizi, v pořadech, které parodovaly pokleslé žánry, jenže vábení samotou bylo příliš silné a on nakonec lukrativní psaní televizních skečů definitivně opustil.

A ačkoli Marber už v televizi nepůsobí, raná televizní či rozhlasová zkušenost prostupuje všemi jeho divadelními texty. Alespoň to tak na první pohled vypadá. Podstata jeho her je sice vzdálena tradičním komediím, ale občasný chladný pohled, který vrhá na své rozrušené a frustrované postavy, komedii překvapivě nabízí. Přestože se jeho hrdinové často nacházejí v bolestných situacích, mlátí kolem sebe s hroznou a neskonale směšnou vytrvalostí. Stručně řečeno, Marber není komik situační, ale mistr důvtipné a neuvěřitelně drsné ironie. Ne, že by nepsal přímé komické situace, jak dosvědčuje např. scéna interne-

tového chatroomu ve hře „Na dotek“. Vždyť toto virtuální setkání mezi Larrym a Danem (vystupujícím jako žena) mistrně rozvíjí tradiční komické techniky nepoznání a předstírání (či převleku).

POKER JAKO SYMBOL

Motivy změn identity, divného „hraní si na něco“, se objevily už v Marberově prvotině **Dealer's choice**. Nešlo pouze o Marberovu první divadelní hru, ale také o první text z volné trilogie her o současném Londýně. Obsazení hry je celé mužské a text vnímavě sleduje pouta mezi muži: způsob žertování, urážky a nejvíc ze všeho typicky mužské neustálé „hraní her“, náhradu za přímé přiznání citů mezi kolegy, mezi otcem a synem či mezi šéfem a zaměstnanci. Hraní pokeru je vybráno jen jako určitý symbol – pro Stephena, majitele restaurace, je to důvod vidět svého syna Carla, pro kterého je hraní nutností, aby unikl svým dalším chybám; Frankie a Mugsy budují propracované představy o úniku kolem potenciální výhry, zatímco Sweeney dává průchod své bezohlednosti a sebedestrukci u stolu.

Ve stejném roce, jako měla premiéru „Dealer's Choice“, byla vysílána i Marberova **After Miss Julie**, volná adaptace Strindberga. Marber dokonce vyostřil sexuální napětí originálu a zdatně zesílil charakter Julie. Adaptováním Strindberga tak trochu předjímá téma své příští hry „Na dotek“ (1997), ve které, podobně jako v „Julii“, uvažuje nad možností návratu touhy.

HON ZA INTIMITOU

V jedné ze scén dramatu **Na dotek** hrdina Larry zoufale prosí alespoň o kousek intimity. Netrpělivý hon za intimitou a její nedostatek zaujímají pak většinu děje hry. Larry o ni dokonce hloupě prosí ve striptýzovém klubu, místě anonymního sexuálního uspokojení, a křičí na „oboustranné zrcadlo“ (které jako by nás

ujišťovalo, že na jevišti ani v životě není nikdy nikdo úplně sám). Ačkoli jsou ve hře „Na dotek“ čtyři postavy, v řadě scén je na scéně pouze dvojice herců. Jde vlastně o hru párů, které (stejně jako v „Julii“) neváhají ukázat zdánlivou „ošklivost“ sexuálních vztahů. „*Doufal jsem, že dramatická síla hry by mohla spočívat v napětí mezi elegantní strukturou a tak trochu neuhlazenými a nevkusnými emocemi,*“ říká Marber.

Marberovi hrdinové jsou až na výjimky relativně „normální“ občané – jejich sexuální život má však často dost rozháranou a drsnou podobu. Postavy působí podivně vykořeněné, jako by kromě nejisté kotvy sexu neměl jejich život jediný záchytný reálný bod. Není sporu, že tady je třeba hledat důvod, proč jeho efektně napsané hry diváky baví a zároveň i děsí. To, co nás na nich fascinuje, nejsou cesta Marberových postav k sexuálním vztahům ani samotný sex, ani cyklus, během něhož se některé postavy setkávají, spí spolu, rozcházejí se, znovu se setkávají, znovu spolu spí, znovu se rozcházejí... Fascinuje nás neklid, spočívající v otázkách a odpovědích, popřeních i přiznáních, která jsou motorem tohoto cyklického jednání. Každý, kdo miloval a ztratil, každý, kdo zažil nevěru, nebo se mu naopak zdálo, že umře láskou, sleduje tyto hry s mrazivým lechtáním v žaludku (či lechtáním ještě trochu níž).

DOSTŘEDIVÁ DYNAMIKA SEXU

Marberovy postavy jsou ale figury zřetelně formované citovou vyprahlostí i klimatem doby, vycházejí ze současné emocionality a sobeckého přístupu, a pokud se proměňují či někam posunují, je to většinou pohyb v kruhu. Dostředivá dynamika se v Marberových hrách točí kolem sexu a opravdu vyhocených milostných vztahů – borcených, spojovaných napříč i těch obnovených. Kam spěje individualita jedince, když každého provází hrůza z osamocení? My všichni přece máme potřebu milostné extáze, lásky či alespoň dotyku. Stejně jako Alice, Anna, Dan i Larry ve hře „Na dotek“, stejně jako DJ v „Donu Juanovi v Soho“...

DON JUAN – TEN PŮVODNÍ

Sganarelle: „Bože, co je tohle za člověka?! Co to je za člověka?!“

MOLIÉRE A JEHO ŽIVOT

Molière, vlastním jménem **Jean-Baptiste Poquelin**, se narodil 15. ledna 1622 v Paříži. Jeho otec byl dvorním čalouníkem. Molière studoval na clermontské jezuitské koleji, právnický diplom získal v Orléansu. V roce 1643 vytvořil za patronace dramatika Pierra Corneille spolu s Madeleine Béjartovou a dalšími herci divadelní soubor zvaný *Skvělé divadlo* („Illustre théâtre“). Tehdy, aby nekompromitoval svou rodinu, začal používat jméno Molière. Pokouší se marně dobýt Paříž, ale to se nedaří, divadlo zaniká a on končí ve vězení pro dlužníky. S divadelními společnostmi kočuje převážně po jihu Francie.

Roku 1658, poté co v Rouenu trupa pod jeho vedením složila hold P. Corneillovi uváděním jeho díla, získal podporu králova bratra a zároveň možnost hrát v Malém Bourbonském paláci, kde se střídal s italskými herci, od roku 1660 pak v Palais Royal. Brzy získává přízeň krále a stává se spoluorganizátorem královských slavností, je mu přiznán královský důchod a od roku 1665 jeho trupa nese označení „divadelní společnosti královny“.

Jeho úspěch na divadle, jeho novátorství, společenská angažovanost a konečně i obliba u diváků ho nutí bojovat celé roky proti intrikám, osočování a pronásledování jeho odpůrců, ať již šlo o konkurenty z oblasti divadla, nebo o církev, kterou mnohá jeho díla provokovala.

Umírá 17. února 1673 (téměř na jevišti) při čtvrté repríze hry **Zdravý nemocný**, kde hrál titulní roli. Pařížský arcibiskup odmítl povolit pohřeb do posvěcené půdy. Na přímluvu jeho vdovy u krále byl Molière v noci a bez obřadu uložen do hrobu na svatojakubském hřbitově, na místě vyhrazeném sebevrahům.

„Podstatou juanovské legendy totiž vůbec nebylo vyprávění o hrdinově sexuální naruživosti, nýbrž otázka náboženská. Legenda se zcela nesporně šířila jako „exemplum“ (příklad) ve smyslu renesanční rétoriky, jejímž cílem byla výchova k pravé zbožnosti těch, kteří v pravé (katolické) víře kolísali, a takových bylo v 16. století mnoho... Začalo období strašných náboženských válek, v jejichž krvavých láních patřila k významným a stále účinnějším zbraním propagace a nabádání k lepší zbožnosti jak sliby, tak výhrůzkami. Takovou výhrůzkou, varovným exemplem, se stal i strašný osud Dona Juana, na němž si pro jeho rouhačství a bezbožnost hraničící s ateismem smlsla tlama pekelná, podobně jako na jiném příkladně velkém hřišníkovi, doktoru Faustovi, v jehož případě ovšem chtíč vystřídala černá magie a šarlatánství...“ (Jan P. Kučera, Reflex)

MOLIÉRE A JEHO NEJSLAVNĚJŠÍ HRDINA

Don Juan byl poprvé uveden v Theatre du Palais Royal 15. února 1665. Molière se ujal role Sganarella. Juanovské téma nebylo žádnou novinkou. Známa byla hra *Don Juan* od španělského autora Tirso de Moliny, v různých zpracováních se v té době objevovala i v jiných pařížských divadlech. Tak třeba v divadle Hotel de Bourgogne hráli od roku 1659 na toto téma tragikomedii **Kamenná hostina neboli Zločinný syn** italských herců, které vedl Scaramouche, pod stejným názvem napsal r. 1658 podobnou tragikomedii dramatik Dorimond (vyšla pak v r. 1665 s titulem **Ateista zabitý bleskem**).

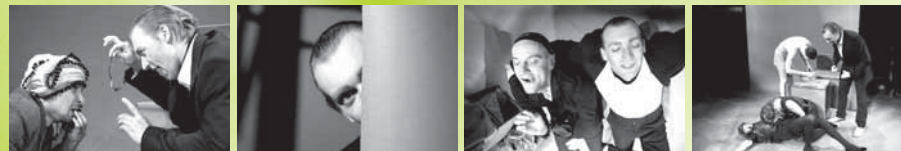
Přesto Moliérův Don Juan vzbudil obrovskou pozornost. Úspěch hry potvrzoval potlesk na inkriminovaných místech, zejména pasážích o pokrytectví (připomínajících úspěšného a zakazovaného Tartuffa). Moliérovy nepřátele pobuřovala především scéna s žebrákem, kterého se snaží Juan přimět, aby prokrel Boha (ta musela být spolu se závěrečnými replikami Sganarella, jimiž se dožadoval svého platu, při dalších reprízách vypuštěna). Odpor nepřátel byl silný, a tak Ludvík XIV. sám Moliérovi doporučil, aby Juana nadále neuváděl.

Ten hru stáhl po patnácti reprízách z repertoáru a za jeho života se již nikdy nehrála. Thomas Corneille později text přepracoval a tato verze, oproštěná od konfliktních scén, byla uváděna až do roku 1840.

Moliérův Juan se znovu objevil až po 170 letech na jevišti Comédie Française, jež od svého vzniku v roce 1680 věnovala klasikovu dílu mimořádnou pozornost. Do roku 1965 jej uvedla tato scéna pouze 135krát (zatímco např. *Tartuffa* 2740krát). Přesto je tato hra odborníky považována na Moliérovo vrcholné dílo.

Knižně vyšel Don Juan poprvé v roce 1682 v Paříži v Moliérových sebraných spisech. Juan se pak objevoval v dílech slavných umělců napříč stoletími i žánry: Carlo Goldoni, Matěj Kopecký, Christian Dietrich Grabbe, A. S. Puškin, Alexandre Dumas, G. B. Shaw, Edmond Rostand, Ödön von Horváth, Voskovec a Werich, W. A. Mozart, Prosper Mérimée, Karel Čapek, lord Byron, Charles Baudelaire a desítky dalších...

„Kdyby stačilo milovat, bylo by všechno příliš jednoduché. Čím víc milujeme, tím víc se absurdno upevňuje. Don Juan neputuje od ženy k ženě pro nedostatek lásky. Je směšné ho představovat jako blouda hledajícího úplnou lásku. Právě proto, že ženy miluje s tímž zápallem a vždy celou svou bytostí, musí tento dar a toto probádávání neustále opakovat. A tak se každá žena domnívá, že mu přináší něco, co mu do té doby nikdo neposkytl. Vždy se hluboce mýlí, pouze ho dokáže utvrdit v tom, že takové opakování je nutné. ‚Konečně? To ne,‘ odpovídá, ‚jen ještě jednou.‘ Proč by měl člověk milovat jen zcela vzácně, aby miloval silně?“ (Albert Camus)

KDE JE TO STARÉ DOBRÉ SOHO?

HISTORIE SOHO

Soho je londýnská čtvrť v obvodu Westminster. V oblasti, nyní označované jako Soho, byly původně pouze pastviny. V roce 1536 byly zabaveny Jindřichem VIII., který z nich vytvořil královský park. Pojmenování **Soho** se poprvé objevilo v 17. století. Označovalo původně jeden konkrétní dům, zřejmě hostinec, který navštěvovali lovci, kteří pořádali v parku hony. Slovo *soho* bylo totiž používáno jako lovecký pozdrav.

Navzdory dobrým úmyslům pozdějších bohatých vlastníků pozemků, hrabat z Leicesteru a Portlandu, vytvořit zde atraktivní oblast pro majetné podobnou sousedním *Bloomsbury*, *Marylebone* a *Mayfair*, se zde usazovali chudí přistěhovalci, například hugenoti z Francie, a tak se Soho nikdy nestalo lákavou destinací pro zámožné. Místo toho se tato čtvrť stala zanedbanou, divokou a kosmopolitní. Po roce 1700 se aristokraté bydlící na *Soho Square* a *Gerard Street* odstěhovali a do jejich domů se začali stěhovat herci.

BOHÉMSKÉ SOHO

V polovině 19. století byly všechny vážené rodiny vystěhované a místo nich se sem přesunuly prostitutky, hudební kluby a malá divadla. Na počátku 20. století se tu objevily i levné jídelny nabízející kuchyně různých národností, a tak se Soho stalo oblíbeným místem stravování pro intelektuály, spisovatele a umělce. V období 30. až 60. let byly hospody v Soho každý večer plné opilých bohémů, z nichž většina nedosáhla větších úspěchů a v té době se také vymezila skupina bohatých majitelů hospod.

Soho, jako malá multikulturní oblast, je nejen domovem průmyslu, obchodu, kultury a zábavy, ale také obytnou oblastí pro chudé i bohaté. Po staletí vstřebávalo vlny imigrantů, v 17. a 18. století z Francie a na

počátku 20. století z Itálie. Je známé velkým množstvím klubů, hospod, barů, restaurací a do pozdní noci otevřených kaváren, které určují styl obvodu a kde je možno strávit celou noc. Kdysi bylo Soho o víkendech tak rušné, že některé ulice byly uzavřeny pro dopravu. Toto opatření místní radnice, po stížnostech majitelů barů na snížení zisků, však bylo zrušeno. Soho je nejen divadelním centrem Londýna a střediskem nezávislého filmového průmyslu, ale také čtvrtí plnou prodejen s hudebními nosiči.

EROTICKÉ SOHO

Soho je ale i centrem největší londýnské gay komunity, soustředěné v okolí *Old Compton Street*. Nachází se zde mnoho gay barů a obchodů vyznačujících se růžovou barvou. Má také pověst srdce anglického erotického průmyslu. V padesátých letech dvacátého století zde existovalo několik nevěstinců a v sedmdesátých letech, v oblasti prostírající se u Čínské čtvrti, podél *Wardour Street* a *Old Compton Street*, sídlilo více než 250 sexshopů, kin, ilegálních barů, obrovské množství nevěstinců a pouličních prostitutek.

V osmdesátých letech policejní čistky spolu s kontrolou licencí místními úřady vedly k úpadku těchto nelegálních živností. Střediska této činnosti se nyní soustřeďují do malé oblasti v okolí *Brewer Street* a *Berwick Street*. Pověst Soha jako čtvrti *červených luceren* tak v současnosti již neplatí.

Při tvorbě tohoto programu jsem mj. čerpala z těchto pramenů: „**Jsem romantický cynik**“ (rozhovor *Kristiny Žantovské* s *Patrickem Marberem*, *Divadelní noviny*, 2001), „**Dopis Patricka Marbera k české premiéře Howarda Katze**“ (*Program DnV*, 2001). Zároveň jsem čerpala i z těchto internetových stránek: www.contemporarywriters.com/authors, www.thegoodgamblingguide.co.uk, www.arts.guardian.co.uk/critic/review, www.curtainup.com/donjuaninsoho.html, www.variety.com/review. Ilona Smejkalová

inspice **jarmila paulerová** / nápověda **jiřina čížková** / rekvizity **tereza dubová** / garderoba **lenka králová** / vlásenky **iveta batfalská** / světla **jiří kos** / projekce **ondřej coufal** / zvuk **michael císovský** / šéf výroby **bedřich losovský** / jevištní mistr **pavel johancík** / propagační výtvarník **lukáš král** / technika **michal weber, filip kapusta, roman widenka, Jiří zahuta**
program vydala divadelní společnost petra bezruče, s.r.o., k šesté premiéře sezóny 2007–2008 /
textová část programu **ilona smejkalová** / překlady **stáňa rožnovská, jaroslav smejkal** / korektura **jaroslav smejkal** / fotografie **petr hrubeš, tomáš ruta** / grafický návrh plakátu a programu **kateřina wewiorová** / vytiskl proprint, s.r.o., český těšín

divadlo petra bezruče provozuje divadelní společnost petra bezruče / ředitel **jiří krejčí** / umělecký šéf **martín františák** / manažer **tomáš suchánek** / dramaturg **ilona smejkalová** / divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města ostrava

pro českou republiku práva zastupuje díla, divadelní, literární a audiovizuální agentura, krátkého 1, 190 00 praha 9

projekt vznikl za finanční podpory ministerstva kultury ČR

**EPILOG ANEB
TŘI ZÁVĚREČNÉ
OTÁZKY
PRO REŽISÉRA
JIŘÍHO HAVELKU**

Čím mě Juan inspiruje?

Nekompromisní nutností žít po svém.

Hledáním autenticity.

Čím mě Juan provokuje?

Tím, kolik vydrží. Všeho.

Tím, za čím si stojí.

Co mě na Juanovi nejvíc baví i děsí?

Upřímnost. Zvrácená a zkroucená.

